

KLAGANDE

Omsorgsnämnden i Kristianstads kommun
291 80 Kristianstad

MOTPART

██████████ ██████████

Ombud: Jurist Sofie Stråhlén
Frösunda
Sundstorget 2
252 21 Helsingborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Malmös dom den 13 februari 2017 i mål nr 5928-16,
se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer
Omsorgsnämnden i Kristianstad kommuns beslut.

YRKANDEN M.M.

Omsorgsnämnden i Kristianstads kommun (nämnden) yrkar att
kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer nämndens
beslut den 18 maj 2016.

Nämnden anför följande. ██████████ har egen kapacitet att klara
många moment kring sin personliga hygien vilket talar mot att hennes

behov av kvalificerad hjälp skulle vara av mer än i marginell omfattning. Den bedömning som nämnden har gjort när det gäller hennes behov av hjälp med de grundläggande behoven om sammanlagt 5,08 timmar per vecka är skälig. Till största delen är hjälpbehovet inte av den mycket privata karaktär eller i situationer som är krävande eller på annat sätt av sådan komplicerad natur som avses enligt 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS och som framgår av gällande rättspraxis. Även den tid om sammanlagt 6,08 timmar per vecka som har godtagits av förvaltningsrätten är inte tillräcklig för att ge rätt till personlig assistans.

██████████ har förelagts att svara på nämndens överklagande men har inte hörts av.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om ██████████ behov av hjälp med de grundläggande behoven är av sådan karaktär och omfattning att hon har rätt till personlig assistans enligt LSS.

Nämnden har beräknat ██████████ hjälpbehov med de grundläggande behoven till 5,08 timmar per vecka. Förvaltningsrätten godtog ytterligare tid med en timme per vecka avseende dusch och pedikyr, dvs. totalt 6,08 timmar per vecka.

Av den ADL-bedömning som legat till grund för nämndens beslut framgår att ██████████ är självständig när det gäller de flesta grundläggande behoven men att hon behöver vissa punktinsatser i samband med dusch och på- och avklädning samt hjälp med pedikyr och läckage. Därutöver följer av utredningen i målet att hon även behöver hjälp vid menstruation.

Hjälpbehovet är bara till en mycket begränsad del sådan hjälp som kan anses vara av det privata eller integritetskänsliga slag som förutsätts för rätt

till personlig assistans. Mot denna bakgrund anser kammarrätten att hjälpinsatserna för att tillgodose [REDACTED] grundläggande behov inte är av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans. Nämndens överklagande ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Mikael Ocklind

Katarina Dunnington
referent

Andreas Sundberg

/Madeleine Schönauer

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I MALMÖ
Avdelning 1

DOM
2017-02-13
Meddelad i Malmö

Mål nr
5928-16

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud: Sofie Stråhlén
Frösunda
Sundstorget 2
252 21 Helsingborg

MOTPART

Omsorgsnämnden i Kristianstads kommun
291 80 Kristianstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Omsorgsnämnden i Kristianstads kommuns beslut den 18 maj 2016

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet på så sätt att ██████████ förklarar ha rätt till personlig assistans.

Förvaltningsrätten visar målet åter till Omsorgsnämnden i Kristianstads kommun för beräkning av insatsens omfattning i enlighet med vad som framgår av skälen för avgörandet.

Dok.Id 357947

Postadress
Box 4522
203 20 Malmö

Besöksadress
Kalendegatan 6

Telefon
040-35 35 00
E-post: forvaltningsrattenimalmo@dom.se
www.forvaltningsrattenimalmo.domstol.se

Telefax
040-97 24 90

Expeditionstid
måndag–fredag
08:00-16:00

BAKGRUND

Förvaltningsrätten har genom dom den 27 april 2016, mål nr 7286-15, förklarat att [REDACTED] tillhör personkretsen enligt 1 § 3 LSS.

Genom det nu överklagade beslutet har omsorgsnämnden avslagit [REDACTED] [REDACTED] ansökan om ekonomiskt stöd för skäliga kostnader för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Som skäl angavs att [REDACTED] behov av stöd och hjälp med de grundläggande och andra personliga behoven inte är av den omfattningen, till största delen inte av den mycket privata karaktär samt i situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, som avses enligt 9 a § LSS och även av gällande rättspraxis.

YRKANDE OCH INSTÄLLNING

[REDACTED] yrkar i första hand att förvaltningsrätten fastställer hennes rätt till assistansersättning enligt ansökan och i andra hand att ärendet visas åter till omsorgsnämnden för en ny beräkning av hennes faktiska behov av personlig assistans.

Till stöd för sin talan anför [REDACTED] bl.a. följande. Hon har ryggmärgsbråck, är förlamad och saknar helt känsel från midjan och neråt. Hon är född med vattenskalle och har därför en shunt inopererad. Vidare har hon stomi och måste tappas på urin var tredje timme. Hennes balans, känsel och styrka i bål och rygg är nedsatt, vilket begränsar hennes aktivitetsförmåga. Hon har också perceptionsproblem och kognitiva svårigheter, vilket medför att hon har svårt att tolka intryck samt har behov av kontinuitet och hjälp med struktur. Hur omsorgsnämnden kommit fram till att hon har behov av hjälp vid hygien med 2,43 timmar per vecka framgår inte. I ansökan beskrivs och förklaras hennes behov av hjälp vid personlig hygien och den uppgår till 6,66 timmar per vecka. Hon har numera stomi vilket innebär att hon inte längre har behov av hjälp när hon sköter magen och det händer inte

heller längre olyckor i samma utsträckning längre. Hon får för närvarande hjälp med stomin men har förhoppningar om att hon ska bli självständig i det momentet. Nämnden har helt bortsett från hennes yrkande om hjälp vid menstruation. Även vid av- och påklädning har nämnden gjort en mycket snäv bedömning över hennes behov. Hennes yrkande är på 5,63 timmar per vecka och hon behöver hjälp med av- och påklädning morgon och kväll, två extra ombyten tre gånger per vecka då hon tränar samt vid avföringsolyckor fyra gånger per vecka. Nämnden anger att hennes behov till största delen inte är av den mycket privata karaktär som krävs för att beviljas assistansersättning. Nämnden har dock genom att beakta tid för grundläggande behov de facto bedömt att dessa moment är av sådan privat karaktär att de ska räknas som grundläggande behov. Frågan är då om nämnden gjort en rimlig bedömning av tidsåtgången för dessa moment med hänsyn till de samlade aktivitetsbegränsningar som är ett resultat av hennes funktionshinder.

Omsorgsnämnden anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. Det går inte att jämföra tid för de olika grundläggande behoven med den sammanlagda tid som personal från hemtjänsten är närvarande vid ett hembesök. Hemtjänsten finns i bostaden även för de moment som [REDACTED] klarar självständigt och som därmed inte medräknas i tid för grundläggande behov, där den aktiva tiden räknas. Även om nämnden medräknar tid enligt den ursprungliga ansökan för personlig hygien i samband med menstruation så uppgår den till 1,9 timmar per vecka. Nämnden kan vidare medräkna viss tid för hjälp med av- och påklädning i samband med [REDACTED] fritidsaktiviteter träning och ridning, vilket skulle innebära ytterligare 0,75 timmar per vecka. Behovet av stöd och service med de grundläggande behoven uppgår trots detta inte i den omfattningen att [REDACTED] ska beviljas ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Enligt 1 § LSS innehåller lagen bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer som tillhör någon av paragrafens uppräknade personkretsar. Av 7 § framgår att personer som anges i 1 § har rätt till sådana insatser enligt 9 § 1-9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Genom insatserna ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Till de insatser som kan beviljas enligt 9 § LSS hör biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans (punkt 2). Personlig assistans definieras i 9 a § första stycket som personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Av paragrafens andra stycke följer att den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov också har rätt till sådan insats för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Rätten till biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans är avsedd att omfatta svårt funktionshindrade som behöver hjälp med den personliga hygien, med intagande av måltider och med annan personlig service. I begreppet personlig assistans ligger att det ska vara fråga om ett personligt stöd, som ger den funktionshindrade ökade möjligheter till ett självständigt liv. Insatsen bör vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall där hänsyn till den personliga integriteten gör att det finns ett särskilt intresse av att själv kunna avgöra vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Något krav på att

stödbehovet ska ha en viss tidsmässig omfattning föreligger inte, men tidsfaktorn har betydelse på det sättet att ju större stödbehov i tid som föreligger desto mer talar omständigheterna för att rätt till biträde av assistent.

Utredningen i målet

Av läkarintyg den 16 mars 2015 av specialist i allmänmedicin anges att [REDACTED] är född med ryggmärgsbräck och på grund av detta sitter i rullstol. Hon har även känt sig nedstämd sedan grundskoletiden. [REDACTED] behöver hjälp med att städa, hjälp med påklädning, att duscha, hjälp med att åka på besök, delvis hjälp med att laga mat och gå till t.ex. järnvägsstationen och vid resa med buss.

Av intyg den 4 maj 2015 av arbetsterapeut anges bl.a. att [REDACTED] har specifika kognitiva svårigheter som gör att hon är i behov av stöttning i planering samt att ta initiativ till att utföra vardagliga aktiviteter. Arbetsterapeuten har observerat [REDACTED] vid utförande av de grundläggande aktiviteterna såsom förflyttning, på- och avklädning samt personlig hygien och dusch. Vid dessa framkommer bl.a. följande. [REDACTED] klarar av att äta och dricka själv. Hon vänder sig själv i sängen och förflyttar sig själv mellan rullstolen och sängen och mellan stol och stol. Däremot behöver [REDACTED] hjälp med förflyttningen mellan sängen och rullstolen dels för att hon är rädd för att stolen ska välta, dels för att hon behöver hjälp av någon som placerar hennes fötter på fotplattan. Hon behöver därutöver hjälp av någon vid förflyttningen mellan rullstol och hygienstol då [REDACTED] får en sämre bålstabilitet vid denna förflyttning samt för att hygienstolen är något instabil. När hon duschar behöver hon hjälp med att tvätta fötterna, i övrigt klarar hon av att tvätta kroppen och håret själv. Hon behöver dock hjälp med att torka håret, ryggen, benen och fötterna eftersom det är en energikrävande aktivitet och [REDACTED] sparar på så vis energi. Hon behöver hjälp med att torka sig på baksidan av kroppen och hjälp med pedikyr. [REDACTED] har behov av hjälp vid nedre av- och påklädning. Utomhus förflyttar hon sig med hjälp av en elrull-

stol. Hon är dock beroende av att miljön är tillgänglig för henne för att kunna vara självständig. Hon klarar exempelvis inte att öppna tunga dörrar eller att ta sig i och ur en bil utan hjälp.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är ostridigt i målet att [REDACTED] tillhör personkretsen enligt LSS.

Omsorgsnämnden har i det överklagade beslutet beräknat [REDACTED] behov av hjälp för de grundläggande behoven till 4,18 timmar per vecka, varav 2,43 timmar för personlig hygien (1,75 timmar för dusch m.m. och 0,68 timmar för personlig hygien vid urin och avföringsläckage) samt 1,75 timmar för på- och avklädning. I yttrande till förvaltningsrätten har nämnden lagt till tid för hjälp i samband med menstruation så att hjälpbehovet för personlig hygien blir 1,9 timmar per vecka. Vidare anger nämnden i yttrandet att viss tid för hjälp med av- och påklädning i samband med fritidsaktiviteter kan medräknas med ytterligare 0,75 timmar per vecka. Detta medför att nämnden kommer fram till ett hjälpbehov för de grundläggande behoven om sammanlagt 5,08 timmar per vecka.

Omsorgsnämnden har godtagit tid för daglig dusch, inklusive förflyttningar samt pedikyr en gång i veckan om 15 minuter per dag, eller 1,75 timmar per vecka. Förvaltningsrätten finner att tidsåtgången synes något snålt tilltagen. Med hänsyn till vad som framkommit i utredningen bör denna tidsberäkning skäligen utökas med en timme per vecka, således till 2,75 timmar per vecka. Vidare har det inte framkommit skäl att bedöma [REDACTED] övriga hjälpbehov vad avser de grundläggande behoven på annat sätt än vad omsorgsnämnden har gjort. Det innebär att [REDACTED] behov av hjälp för de grundläggande behoven är 6,08 timmar per vecka.

Frågan är därmed om tidsåtgången om drygt 6 timmar per vecka är tillräcklig för att [REDACTED] ska anses vara berättigad till personlig assistans.

Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandet RÅ 2009 ref. 57 uttalat att någon bestämd undre tidsgräns inte kan ställas upp, samtidigt som det är uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om inte själva tidsåtgången är påfallande stor måste en samlad bedömning dock göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter specifik kompetens.

Förvaltningsrätten anser att [REDACTED] hjälpbehov avseende de grundläggande behoven om drygt sex timmar per vecka visserligen är av begränsad omfattning, men att behoven till stor del avser konkret hjälp med den personliga hygien och vid på- och avklädning och är av personligt och integritetskänsligt slag. Hennes behov av hjälp med de grundläggande behoven är därför av den karaktär och omfattning som krävs för att hon ska beviljas personlig assistans. Det åligger omsorgsnämnden att närmare utreda [REDACTED] behov av hjälp även för övriga behov. Målet ska således visas åter till omsorgsnämnden för sådan utredning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1B)

Kerstin Hardgren

I avgörandet har även nämndemännen Elvira Anes Viseu, Monica Casparsson Hensfelt och Titti Sjölin deltagit. Rätten är enig.

Helén Åkesson har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.